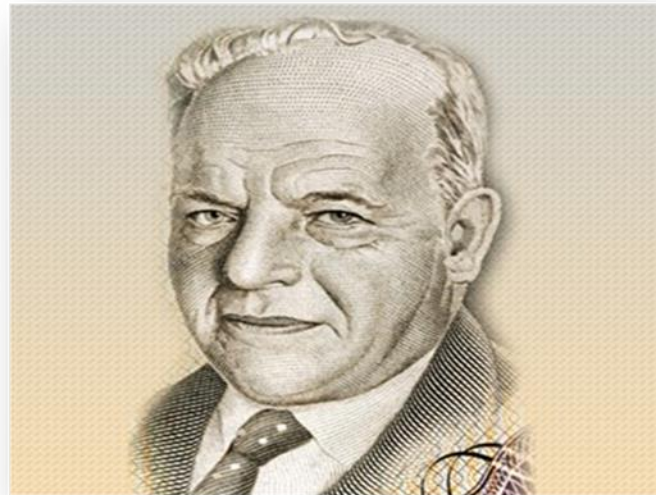

חיים נחמן ביאליק

(1873-1934)

מבוא לדמותו וליצירתו

לשכת העיתונות הממשלתית מתוך אתר [פיקיוקי](#)

ח.נ. ביאליק נחשב עד היום לגדול היוצרים העברים. **משורר**, **סופר**, **עיתונאי**, **מחזאי**, **מורה**,

מתרגם ועורך שהשפיע רבות על התרבות היהודית המודרנית.

כתב גם לילדים, גם למבוגרים, בנושאים אישיים, בנושאי הטבע, בנושא רגשות

(בדידות, עצב, אהבה ויתמות), כתב שירים בנושאים כלליים והגיב בשיריו על אירועים לאומיים.

בנוסף חיבר מילון וכן שיתף פעולה עם חברו, רבניצקי בכינוס ספר האגדה.

זכה לתואר "המשורר הלאומי" לא רק בזכות איכותה של שירתו, אלא גם בזכות תגובתו השירית לאירועים בעלי חשיבות לאומית

מעניין לציין, כי ביאליק העביר את מסריו הן בצורה מפורשת במסותיו, והן במרומוז במחזותיו, בסיפוריו, בשירתו ואפילו דרך שירי הילדים העביר מסרים שלא משתמעים לשני פנים...

להעשרה ולהרחבה מומלץ לעיין במחקריהם של פרופ' זיוה שמיר. ושל פרופ' אבנר הולצמן. מאוניברסיטת ת"א.

ביאליק נולד בשנת 1873 בכפר ראדי ליד זייטומיר (וולוניה). אביו, שבא ממשפחה מלומדת, לא הצליח בעסקיו ולו ולאימו של ביאליק היו אלה נישואים שניים. שניהם התאלמנו בנישואיהם הקודמים.

למרות מצבה הכלכלי הקשה של משפחתו כמה משיריו הטובים ביותר של ביאליק מזכירים ומשבחים את תקופת ילדותו בה הסתובב לבדו בטבע. ולעומתם, שירים אחרים מתארים בדידות והזנחה מצד הוריו.
(רק בשנותיו האחרונות "התפייס" עם תקופה זו וכתב על מות אביו ואמו).

בגיל שש עברו הוריו לזייטומיר בחיפוש אחר פרנסה ואביו עבד שם כ"ברמן".
זמן קצר לאחר מכן, ב-1880, מת אביו, ואמו, האלמנה, חסרת הכל שלחה אותו לסבו, שהיה מלא כוונות טובות.
במשך עשר שנים גדל והתחנך הנער המחונן והשובב בידי סבו הזקן והקפדן.
תקופה זו השפיעה רבות והיותה קו ראשוני ומעצב לכישרונו.

קישור לסרט "מלך היהודים" (56 דקות) מסדרת "העבריים"

סרטו של יאיר קידר המציג באופן מקיף את דמותו של חיים נחמן ביאליק

לאחר שקרא כתבה עיתונאית ששכנעה אותו שבישיבת "וולוז'ין" הוא יוכל להמשיך בלימוד התלמוד לצד לימודי מדעי הרוח. ביאליק שכנע את סבו להרשות לו ללמוד שם. אבל זה לא הספיק לו והוא התעניין גם בלימודי השכלה. התלבטויותיו אם לעזוב את לימודי הדת הקפדניים וללמוד מקצועות נוספים נרמזים בשיר **"לבדי"**.

הוא קרא שירה רוסית וספרות אירופאית. עוד בזמן שהיה בישיבה הצטרף ביאליק לאגודת סטודנטים אורתודוכסית ציונית סודית בשם "נצח ישראל". מטרתה הייתה לשלב לאומיות והשכלה יהודית עם קשר חזק למסורת.

בתקופה זו ביאליק היה מושפע מגישתו של **אחד העם** לרוחניות וציונות.

בקיץ של שנת 1891 ביאליק עזב את הישיבה ועבר לאודסה, מרכז התרבות היהודית החדשה בדרום רוסיה.

שם פרסם את שירו הראשון **"אל הציפור"** שיר המביע געגועים לציון, שהתקבל בברכה בידי המבקרים.

ב-1893 נשא ביאליק את מניה אוורבוך לאשה

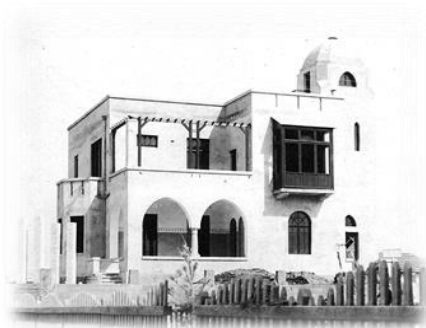
בשנת 1901 כאשר יצא ספר שיריו הראשון הוא כונה **"המשורר של התחייה הלאומית"**.

בשנת 1903 לאחר **"פרעות קישינב"** שזעזעו את כל העולם התרבותי נשלח מתוקף תפקידו כעיתונאי לראיין את הניצולים.

עוד בטרם הגיע למקום כתב את השיר **"על השחיטה"** שבו הוא קרא לשמיים להוציא לאור את הצדק באופן מיד.

לאחר חקירה מקיפה של הפרעות הוא כתב את הפואמה **"בעיר ההריגה"** (1904) בה הוא גינה בחריפות את כניעתם העלובה של האנשים לטבח, והביע מרירות על חוסר הצדק ואדישותו של הטבע: **"השמש זרחה, השיטה פרחה והשוחט שחט"**.

ב-1924 עלה לארץ והתגורר בתל-אביב ברחוב שקרוי על שמו. שם הוא עבד והיה דמות ציבורית נערצת (מעין "גורו") עד סוף ימיו.

ביאליק נפטר בווינה בשנת 1934 (בגיל 61) לשם הוא נסע על מנת לקבל טיפול רפואי. ארונו הושב

לארץ והשתתפו בהלווייתו 60000-100000 איש שליוו אותו מביתו ברחוב הנקרא על שמו עד בית

העלמין ברחוב טרומפלדור בת"א.

ביאליק הוא אחד המשוררים, ששיריו מולחנים ביותר בזמר העברי. החל משירו הראשון "אל הציפור" ועד לשירים כמו "הכניסיני תחת כנפך", "קומי צאיי", "היא יושבה לחלון", "בין נהר פרת ונהר חידקל", "יש לי גן", "מנהג חדש בא למדינה", "שיר העבודה ולמלאכה – מי יצילנו מרעב?", "לא ביום ולא בלילה" ועוד...

גם חלק גדול מ**שירי הילדים** שלו הולחן (קישור):

בשירים אותם נלמד "הכניסיני תחת כנפך", "לבדי", "לא זכיתי באור מן ההפקר", קיימים יסודות אוטוביוגרפיים מובהקים (פרטים מחייו האישיים של ביאליק). לכן, גם בסכומי השירים יש הקבלה, כמעט מלאה, בין דמות המשורר (כותב השיר) לבין דמות הדובר (הדמות שמדברת בשיר). בנוסף נלמד את השיר "על השחיטה" המגיב על אירוע לאומי - "פרעות קישינב" 1903

מילון לחידוש השפה העברית

ביאליק החל בפעולות לחידוש השפה העברית עוד בישיבת וולוז'ין והיתמיד בעיסוק בתחום זה כל חייו.

הוא היה שותף בוועדות לחידושי מילים, אשר רבות מהן נקלטו בשפה כמו: **מטוס**, **תגובה**, **גחלילית**, **פקח**, **מצלמה**, **מענק**, **פריז**, **יבוא**, **יצוא** ועוד. הוא חידש יותר מ-300 מילים, והעניק משמעות חדשה לכ-100 מילים מן המקורות.

ביאליק העדיף **לנצל מילים קיימות מרבדים קדומים של השפה על פני המצאת מילה חדשה**. הוא התנגד ליצירת מילים חדשות באמצעות הוספת הסיומת "יה" או "יון". כך, למשל, הציע "סוכך", "עגבנית" ו"אספוג" במקום חידושו של בן יהודה מטרייה, עגבנייה וסופגנייה.

ש.י. עגנון תמך בדרכו של ביאליק בחישול הלשון העברית ובהעשרתה בניגוד לדרכו של אליעזר בן-יהודה ולמיתוס שנוצר סביבו כ"מחיה הלשון" - בדברי ההספד שלו לביאליק כתב:

"אין לכם כל מקצוע שבתורה שביאליק לא עשה בו", כותב ש"י עגנון בדברי ההספד שלו לביאליק: "כינס את האגדה ופירש סדר של משניות וסידר את שירי רבותינו המשוררים הראשונים (...). והוסיף על לשוננו אוצר טוב וחישל את הלשון ונתן לנו פה"

עלילת השווא על יחסו למזרחים קישור לכתבה ביאליק ועדות המזרח: **"אנטומיה של עלילה ועלבון שווא"**

(פורסמה ב"הארץ" ע"י שמואל אבינרי 30.12.2003)

על דמותו הציבורית של ביאליק העיבה עוד בחייו עלילת שווא **כאילו התבטא נגד הספרדים**, שמקורה בעיוות אמירה של אריה לייב סמיאטיצקי. במקור, אמר סמיאטיצקי, כי 'איך אפשר לשנוא את הערבים, הלא הם דומים לפרענקים', אך הציטוט המעוות, שיוחס לביאליק ולא לסמיאטיצקי, היה 'אני שונא את הערבים על שהם דומים לפרענקים'.

ביאליק עצמו הזדעזע כששמע שהדברים יוחסו אליו, כפי שהעיד, למשל, יוסף צדוק: **"ביאליק נעמד במלוא קומתו כמאובן, וכל מלוויו נדהמו משאלתי החצופה ... ביאליק הרגיע את האנשים הנסערים, ביקשני להתקרב אליו יותר, ובקול רועד אמר לי כדברים האלה: 'שמע, בני, הדברים שהשמעת פסולים מעיקרם, ואיני יודע אם הם מופצים בזדון או כהומור-נפשע. ורק זאת אומר: אין עלילה נוראה מזו, והשם ירחם על עמו כשהם חוטאים"**.

כתוצאה מעלילה זו התעורר פולמוס ציבורי כאשר נכנס למחזור **שטר כסף בן 10 לירות עם דיוקנו**, והיא אף מצאה את ביטויה באזכורים לדמות ביאליק בכתביהם של משוררים וסופרים כגון קובי אוז, איתן נחמיאס גלס ויוסי סוכרי.

'מקום יערות ושדות' מסע לכפר ראדי, כפר הולדתו של ביאליק

דוד אסף 27.9.19 פורסם ב'עונג שבת' [קישור](#)

יער, בית ושלולית בכפר ראדי (צילום: דוד והלל אסף)

'חיים נחמן ביאליק – המשורר שכתב את סיפור חיינו'

[קישור](#) לפעילות העשרה של המרכז ללימודי רוח, הספרייה הלאומית

קישור לתכנית "חדשות מהעבר" על ביאליק (13 דקות)

קישור לתכנית "ביאליק בת"א 1924-1934" (28 דקות)

קישור לסרט "מלך היהודים" (56 דקות)

מסדרת "העבריים"

סרטו של יאיר קידר המציג באופן מקיף את דמותו של חיים נחמן ביאליק

קישור לראפ סטטיק ובן אל נגד רחל וביאליק

